

УДК 047.31 + 811.6

**XV МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ
КОМІСІЇ ЗІ СЛОВ'ЯНСЬКОГО
СЛОВОТВОРЕННЯ ПРИ МІЖНАРОДНОМУ
КОМІТЕТІ СЛАВІСТІВ**

11–16 травня 2014 року у м. Лютерштадт Віттенберг (Німеччина) в Університеті Мартина Лютера, Галле-Віттенберг відбулася 15 Міжнародна конференція Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів «Слов'янське словотворення в порівнянні: теоретичні та прагматичні аспекти» (*Slawische Wortbildung im Vergleich: Theoretische und pragmatische Aspekte*). Такі конференції щороку відбуваються у різних країнах Європи, представники яких входять до Комісії зі слов'янського словотворення при МКС. Окрім членів Комісії, організатори запрошують окремих дослідників зі своєї країни, а також можливих претендентів на вступ до Комісії. Організацію 15 конференції взяла на себе керівник відділу слов'янської філології та мовних досліджень Інституту славістики Університету Мартина Лютера Галле-Віттенберг, доктор філологічних наук, професор *Світлана Анатоліївна Менгель*. Конференція відбулася за фінансової підтримки Фонду Leucorea Університету Мартина Лютера Галле-Віттенберг та Німецького фонду наукових досліджень (*Deutsche Forschungsgemeinschaft*). Участь у цьому поважному науковому заході взяли 42 науковці з 14 країн: Білорусі, Польщі, Сербії, Росії, Німеччини, Болгарії, Австрії, України, Македонії, Швейцарії, Хорватії, Боснії, Чехії, Словенії. Учасники заслухали 41 доповідь, кожна з яких викликала активне обговорення й наукову дискусію. Робочими мовами конференції традиційно є всі слов'янські мови, а також

© Л.П. КИСЛЮК, 2015

англійська та німецька. Засідання відбувалися в старовинному приміщенні університету Лекорії (Leucorea), заснованому 1502 року, звідки 500 років тому Лютер і Меланхтон поширювали ідеї Реформації.

Конференцію відкрили представники університету та директор Фонду Leucorea доктор *Маріанна Шретер*, яка розповіла про навчальні традиції Університету Мартина Лютера. З вітальним словом до учасників звернулася організатор конференції професор *С.А. Менгель*. Тематику конференції запропоновано з огляду нагальної проблеми сучасної дериватології — пошуку теоретичних підходів та практичних моделей до порівняльного опису словотвірних систем сучасних слов'янських мов з урахуванням динамічних змін їхнього розвитку, бачення перспектив такого опису з позицій застосування досягнень різних мовознавчих підходів.

Одразу після відкриття розпочалося пленарне засідання конференції, яке відкрив голова Комісії, професор, член-кореспондент НАН Білорусі та голова МКС, доктор *О.О. Лукашанець* (Мінськ, Білорусь). У доповіді «**Загальні проблеми зіставного вивчення слов'янських мов**» він зупинився на проблемі визначення теоретичних підходів до порівняльного опису явищ словотвірної системи у різних мовах та пошуку комплексних засобів опису їх (словотвірних категорій, словотвірних моделей, словотворчих формантів, словотвірних значень тощо). З доповіддю «**Перспективи контрастивних досліджень у словотворенні**» (*Perspektywy badań konfrontacyjnych słowotwórstwa*) виступила професор, доктор Інституту польської мови Варшавського університету *Кристина Вашакова* (Варшава, Польща), яка наголосила на необхідності застосування до дериватологічних досліджень даних електронних корпусів національних мов та досягнень когнітивістики.

Наступного дня, 12 травня було виголошено 9 доповідей. Професор, доктор *Божо Чорич* (Белград, Сербія) у доповіді «**Про комбіноване словотворення на фоні інших близьких найменувань**» (О комбинованој творби речи на фону других блиских назива) окреслив проблему різних традицій творення та розуміння термінів словотвору в слов'янських мовах: комбіноване словотворення чи композиція, або ж складні випадки класифікації одиниць як композитів чи префіксально-суфіксальних утворень. Його колега, професор, доктор *Райна Драгичевич* (Белград, Сербія) у доповіді «**Різні підходи до префіксації у теорії словотвору слов'янських мов**» (Различити теоријски приступи префиксацији у словенској творби речи) запропонувала бачення теоретичної проблеми розрізнення префіксації та композиції на матеріалі сербської мови. Професор, доктор *Г.О. Ніколаєв* (Казань, Росія) виголосив спільну з професором, доктором *Н.Г. Ніколаєвою* доповідь «**Типологічні універсалії слов'янського словотворення**», а професор, доктор *З.А. Харитончик* (Мінськ / Білосток, Білорусь) — «**Семантика і прагматика слова в дзеркалі дериваційних процесів**». Поняття словотвірного гнізда в сучасному мовознавстві актуалізували у доповідях професор, доктор *О.В. Нікітєвич* (Гродно, Білорусь)

«Дериваційне гніздо як об'єкт і модель у теорії словотвору» та професор, доктор *Аліція Нагурко* (Берлін, Німеччина / Варшава, Польща) «Словотвірні гнізда і концепція фреймів» («*Wortbildungnester*» und *konzeptuelle Frames*), яка спробувала поєднати концептуальний, лексичний та словотвірний аналізи на матеріалі концепту 'святий'. Важливу теоретичну проблему словотвірної категоризації, спільної для слов'янських мов, як взаємодію словотвірної системи (ядро — оточення — периферія) і правил словотворення (діють — вибірково — відсутні) розкрила у своїй доповіді «Засади словотвірної категоризації лексики у міжслов'янських паралелях» професор, доктор *Є.А.Карніловська* (Київ, Україна). Розширили проблематику та мовний матеріал доповіді доктора *Роберта Хаммеля* (Берлін, Німеччина) «Слов'янські складні назви: між словотвором і синтаксисом» (*Die slawische Nominalphrase zwischen Wortbildung und Syntax*) на матеріалі слов'янських, балтійських та германських мов і доктора *Людвіга Селімського* (Катовіце, Польща) «Словотворення й етимологія» (*Словообразуване и етимология*), який на матеріалі всіх європейських мов показав некоректність проведення етимологічного аналізу без урахування аналізу словотвірного.

По обіді організатори влаштували для учасників екскурсію історичною частиною Віттенберга, який готується 2017 року відсвяткувати 500-річчя Реформації, а багато споруд міста є пам'ятками під егідою ЮНЕСКО; та до музею Меланхтона, соратника Мартина Лютера, просвітника й видатного ученого та професора університету в часи розквіту вишу в 16 столітті.

13 травня учасники виголосили 11 доповідей з широкого спектру словотвірної проблематики у славистиці як на матеріалі нової лексики, так і в розрізі діахронічних досліджень. Проблемам підходів вивчення та класифікації нової лексики в різних слов'янських мовах присвячено доповіді доцента, доктора *Юлії Балтової* (Софія, Болгарія) «Про місце і застосування підходів від значення до форми і від форми до значення у слов'янських дослідженнях зі словотвору» (*За мястото и приложението на подходите от значение към форма и от форма към значение в славянските словообразователни изследвания*); професора, доктора *Бранко Тошовича* (Грац, Австрія) «Національні форманти-унікати»; професора, доктора *Олени Коряковцевої* (Седльце, Польща) «Загальнослов'янський фонд інтернаціональних словотвірних морфем: теоретичні та прагматичні аспекти дослідження»; професора, доктора *Є.Г. Которової* (Зелена Гура, Польща / Томськ, Росія) «Словотворення як інтерфейсний феномен»; професора, доктора *О.В. Петрухіної* (Москва, Росія) «Утворення нових слів у російській мові: теоретичні аспекти та дискурсивний аналіз»; кандидата філологічних наук *Л.П. Кислюк* (Київ, Україна) «Підходи до вивчення семантики похідного слова: українська дериватологічна школа в порівнянні з іншими слов'янськими». Теоретичним проблемам дериватології присвячено доповіді професора, доктора *Лідії Аризанковської* (Скоп'є, Македонія) «Словотворення як частина македонського мовознавства в теоретичному

та прагматичному аспектах» (Зборообразувањето како дел од македонската наука за јазикот од теоретски и прагматички аспект); професора, доктора *Йохана Реке* (Тюбінген, Німеччина) «Усе ще “словотворення” чи краще знову “морфологія”?» (Immer noch „Wortbildung“ oder nicht doch wieder „Morphologie“?). Словотвірні проблеми у світлі діахронного розвитку та мовних контактів окреслено в доповідях професора, доктора *Лори Тасевої* (Берн, Швейцарія / Софія, Болгарія) «Грецько-слов'янські словотвірні еквіваленти в перекладах XIV століття»; професора, доктора *Кристини Клещовой* (Катовіце, Польща) «Утворення і функціональні зміни польського прислівника» (Powstawanie i zmiany funkcji polskiego przysłówka); професора, доктора *Світлани Менгель* (Галле, Німеччина) «Деривація як специфічна риса слов'янського словотвору: причини та наслідки в світлі діахронічних процесів».

14 травня учасники заслухали 12 доповідей. Професор, доктор *Ренате Беленчиков* (Магдебург, Німеччина) у доповіді «Словники в словотворі та словотвір у словниках» зробила докладний аналіз лексикографічних здобутків у дериватології всіх слов'янських мов. Доктор *Зофія Ева Рудник-Карватова* (Варшава, Польща) у доповіді «Теоретичні та прагматичні аспекти упорядкування слов'янської термінології у словотворі» (Theoretical and pragmatic aspects of building Slavic terminology in word-formation) розповіла про здобутки та проблеми в роботі з упорядкування та систематизації слов'янської дериватологічної термінології. Професор, доктор *І.Г. Милославський* (Москва, Росія) запропонував доповідь «10 тез про належність слов'янської аспектології до словотвору і наслідках цього для граматики і лексикографії», у якій на матеріалі категорії виду російського дієслова показав недостатність використання цієї категорії без семантичних характеристик дієслів для зіставного вивчення мов. Професор, доктор *О.П. Єрмакова* (Калуга, Росія) виголосила цікаву доповідь «Можливості словотвору у сфері вираження логічних категорій», в якій переконливо довела, що в словотворі мають вираження лише ті словотвірні категорії, які виражені в лексиці (наприклад, суб'єкт, об'єкт, простір, час), і не мають словотвірного вираження ті логічні категорії, які не виражені в лексиці, а лише в синтаксисі (причина, мета). Доктор *Барбара Штебих Голуб* (Загреб, Хорватія) запропонувала оглядову доповідь «Хорватське словотворення між традицією і новими тенденціями» (Hrvatsko rječoslovlje — između tradicije i novih potreba). Велику зацікавленість у слухачів викликали доповіді на матеріалі нової лексики різних слов'янських мов, де кожен міг провести паралелі з рідномовним матеріалом, професора, доктора *Амели Шехович* (Сараєво, Боснія) «Особливості творення жіночих назв за професією у сучасній боснійській мові» (Tvorbena obilježja nomina professionis u savremenom bosanskom jeziku); доцента, доктора *Івани Боздехової* (Прага, Чехія) «Сучасне творення складних назв особи в чеській мові» (K současnému tvoření složených názvu osob v češtině) та професора, доктора *Ірени Страмлич Брезник* (Марибор, Словенія) «Конкурування суфіксів в іменникових спільнокоренових синоні-

мах у сучасній словенській лексиці» (*Obrazilna konkurenčnost samostalnikih istokorenskih sufiksálnih soromenk v novejši slovenski leksiki*). Цікаві теми досліджень запропонували членам Комісії запрошені організаторами доктор *Сергій Афонін* (Галле, Німеччина) «Роль словотворення при маркуванні соціальної дистанції у звертанні»; доктор *Олена Плаксіна* (Берлін, Німеччина) «Усвідомлене словотворення німецько-російськими школярами-білінгвами» (*Wortbildungsbewusstsein bilingualer deutsch-russischer Grundschüler*); професор, доктор *Л.В. Рацібурська* (Нижній Новгород, Росія) «Прагматичні аспекти сучасного російського словотворення»; професор, доктор *Олександр Кіклевич* (Ольштин, Польща) «Семантична дифузія і амбісемія у словотворенні».

15 травня було виголошено 7 доповідей. Професор, доктор *Г.П. Нецименко* (Москва, Росія) виголосила доповідь «Внутрішня динаміка словотвірних систем близькоспоріднених (слов'янських) мов: центроспрямований — центробіжний рух». Професор, член-кореспондент НАН України, доктор *Н.Ф. Клименко* (Київ, Україна) у доповіді «Взаємозв'язки різнорівневих похідних одиниць мови як критерій їх зіставлення (на матеріалі східнослов'янських і новогрецької мов)» продемонструвала можливості зіставного вивчення неблизькоспоріднених мов для подальшого розвитку теорії словотвору, наприклад, цікавий висновок про те, що композиція заперечує подальшу префіксацію (*причорноморський*). Професор, доктор *Сергій Сахно* (Париж, Франція) продемонстрував свій довідок — словник «100 коренів російської мови» (100 racines essentielles du russe: Découvrir les trésors des mots), виданий у Парижі 2005 й 2011 року, й розповів про особливості його укладання в доповіді «Словотвірна мотивація російської лексики: співвідношення між синхронією і діахронією, формально-семантичні паралелі з західноєвропейськими мовами». Професор, доктор *Василка Радева* (Софія, Болгарія) у доповіді «Дериваційний потенціал прикметників — спільність і багатоваріантність» (Деривационен потенциал на прилагателните имена в славянските и неславянските езици — общност и многообразие) на матеріалі болгарської, російської, чеської та польської мов показала можливості зіставного вивчення словотвірного потенціалу прикметників у слов'янських мовах; а доцент, доктор *Цветанка Аврамова* (Софія, Болгарія) у доповіді «Безсуфіксні імена жителів у слов'янських мовах» (Безсуфиксни имена на жители (popina habitatorum) в славянските езици) запропонувала своє бачення можливостей зіставного вивчення іменників. Професор, доктор *О.Г. Лукашанець* (Мінськ, Білорусь) виголосила доповідь «Принципи контрастивних досліджень соціолектної деривації»; а доктор *Сергій Бірюков* (Галле, Німеччина) — «Трансформаційна поетика».

Відбулося також закрите засідання Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів, на якому підсумовано роботу за рік, прийнято чотирьох нових членів, що розширило географічні та мовні межі Комісії, а також ухвалено рішення про проведення наступного XVI засідання у травні 2015 року в м. Марибор (Словенія),

організацію і проведення якого взяла на себе професор, доктор Ірена Страмлич Брезник. Організаторка запропонувала тему наступного засідання: «Демінутиви в слов'янських мовах: форма і функція».

Після закриття конференції відбувся «Слов'янський вечір» з поетичним перформансом Сергія Бірюкова та пісенним колажем Олександра Кіклевича, організований командою помічників професора С.А. Менгель.

Організатори планують видати тексти доповідей окремим збірником.

Лариса КИСЛЮК (м. Київ)

Статтю отримано 02.10.2014

Larysa Kysliuk

Kyiv

XV INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE COMMITTEE
OF WORD-FORMATION AT THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF SLAVISTS

Мовна мозаїка

БУКВАЛЬНИЙ і БУКВАЛІСТСЬКИЙ

Зі значенням 'створений за зразком будови відповідного слова чи словосполучення іншої мови, точний за формою, дослівний' одні автори вживають *буквальний*, інші — *буквалістський* чи навіть *буквалістичний*. Чи можна використовувати всі ці прикметники в українській мові? Ні, не можна. Суперечить нормі прикметник *буквалістичний*, утворений подібно до російського *буквалістический*. Два інші прикметники розрізняються відтінками свого спільного значення та стилістичним забарвленням: *буквальний* означає "точний за формою, дослівний" і уживаний тоді, коли таку точність потрібно просто констатувати, а не оцінювати; *буквалістський* за значенням тісно пов'язаний із негативно забарвленим словом *буквалізм*, що виражає формальне слідування чому-небудь, сліпе копіювання оригіналу, тому він доречний там, де треба негативно оцінити дотримання зовнішньої форми в чомусь на шкоду суті.

Отже, значення відповідності чого-небудь оригіналові за формою прикметник *буквальний* передає нейтрально, а *буквалістський* — негативно.

Катерина Городенська